

Τα συνεχώς μεταβαλλόμενα πολιτικά τοπία

Description

Ιωάννης Τιρκίδης*

Σε αυτό το άρθρο εξετάζουμε το πολιτικό τοπίο στην Κύπρο από το 2011 και μετά, με φόντο την άνοδο του δεξιού λαϊκισμού στις προηγμένες φιλελεύθερες δημοκρατίες τις τελευταίες δύο δεκαετίες και όχι μόνο. Αναλύουμε τις διαφορές και καταλήγουμε στην πρωτοκαθεδρία δύο παραγόντων στην εγχώρια πολιτική, την καταλυτική επίδραση του εθνικού προβλήματος της Κύπρου και τον πρωταρχικό ρόλο των κομμάτων και των ηγετών τους, στην πολιτική πράξη. Η σημερινή πολιτική κατάσταση στην Κύπρο, δεν αποτελεί επανάσταση κατά του κατεστημένου και τα υπάρχοντα πολιτικά κόμματα μπορεί να μην εξυπηρετούν πλέον τους σκοπούς και τους ψηφοφόρους τους. Αυτό αντανακλά μια παρόμοια ρευστότητα και αστάθεια που παρατηρείται στην Ευρώπη, ακόμη και στην Αμερική. Οι επιπτώσεις θα είναι μακροχρόνιες νομίζουμε από την υφιστάμενη κατάσταση πραγμάτων. Μπορεί να μην βρισκόμαστε μπροστά σε ένα το τέλος, αλλά σε μια αρχή, η οποία είναι πιθανό να εισάγει περισσότερη αστάθεια και πολιτική ρευστότητα τα επόμενα χρόνια. Επεκτείνουμε τη συζήτηση για τις επερχόμενες προεδρικές εκλογές ξεχωριστά, σε διαφορετικό άρθρο.

Η άνοδος του δεξιού λαϊκισμού ...

Σε αυτό το πρώτο τέταρτο του αιώνα, και ιδιαίτερα μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008-09, τα δεξιά λαϊκίστικα κόμματα, έχουν αυξήσει τη δύναμή τους στις προηγμένες φιλελεύθερες δημοκρατίες, και στις δύο πλευρές του Ατλαντικού. Η νίκη του Ντόναλντ Τράμπ στις προεδρικές εκλογές των ΗΠΑ το 2016 και η επιτυχημένη εκστρατεία του Νάιτζελ Φάρατζ για το Brexit την ίδια χρονιά, αποτελούν

ενδεικτικές περιπτώσεις. Εθνικά λαϊκίστικα κινήματα στην Ιταλία, τη Σουηδία, τη Γαλλία, την Ουγγαρία, την Πολωνία, την Αυστρία και ακόμη και τη Γερμανία, έχουν κερδίσει ψηφοφόρους σε αντίστοιχες εθνικές εκλογές και τα παραδοσιακά κυρίαρχα κόμματα έχουν χάσει έδαφος. Στην Ιταλία τον περασμένο Σεπτέμβριο, το δεξιό κόμμα Αδέλφια της Ιταλίας, με επικεφαλής την Τζόρτζια Μελόνι, σε συνασπισμό με το λαϊκιστικό κόμμα Λέγκα του Ματέο Σαλβίνι και το κεντροδεξιό Forza Italia του Σίλβιο Μπερλουσκόνι, κέρδισε τις εθνικές εκλογές. Στη Σουηδία, οι Σουηδοί Δημοκράτες, ένα ακροδεξιό εθνικολαϊκιστικό κόμμα, κέρδισαν τη δεύτερη θέση στις βουλευτικές εκλογές του Σεπτεμβρίου, με ποσοστό 20.5% των ψήφων, και προσέφεραν την κοινοβουλευτική τους υποστήριξη σε έναν δεξιό συνασπισμό, αφού έλαβαν ως αντάλλαγμα σημαντικές παραχωρήσεις. Στις προεδρικές εκλογές του 2022, στη Γαλλία, η Marine LePen, ηγέτης του κόμματος Εθνικιστικός Συναγερμός, σημείωσε τεράστια κέρδη στο νομοθετικό σώμα της χώρας τον Ιούνιο, μετά που κέρδισε 41.5% στις προεδρικές εκλογές του Απριλίου.

Η αναζωπύρωση του λαϊκισμού που είδαμε στη Δύση τις τελευταίες δύο δεκαετίες, είχε τις ρίζες της ή συνοδεύτηκε από οικονομικά σοκ και οικονομικές δυσπραγίες. Θα περίμενε κανείς ότι οι συνέπειες των οικονομικών σοκ, με τη μορφή της αυξανόμενης εισοδηματικής ανισότητας και της αβεβαιότητας για την απασχόληση, θα ευνοούσαν την εξάπλωση των αριστερών λαϊκίστικων κινήματων. πολιτικών. Όμως, για πολύ συγκεκριμένους λόγους, ήταν τα δεξιά λαϊκίστικα κόμματα που επωφελήθηκαν περισσότερο.

.... και οι παράγοντες του

Ο λαϊκισμός, όπως τον γνωρίσαμε στις προηγμένες φιλελεύθερες δημοκρατίες, δεν είναι ένα ομοιογενές φαινόμενο, αλλά ούτε και παροδικό. Έχει βαθιές ρίζες σε τέσσερις βασικούς παράγοντες. Αυτοί είναι, η δυσπιστία που υπάρχει απέναντι στους πολιτικούς. Η πολιτισμική απειλή κυρίως από τη μετανάστευση. Η οικονομική δυσπραγία από τις διαδοχικές οικονομικές κρίσεις και τέλος η αποδυνάμωση της κομματικής πίστης και αφοσίωσης. Η αποτυχία των κομμάτων και των πολιτικών ελίτ να προσφέρουν λύσεις σε συγκεκριμένα προβλήματα οδήγησε σε ένα αυξανόμενο χάσμα μεταξύ αυτών και των απλών πολιτών, οι οποίοι δεν αισθάνονται ότι εκπροσωπούνται. Δεύτερον, η μετανάστευση είναι μια ισχυρή δύναμη που ιστορικά έχει συνδεθεί με αρνητικές αντιδράσεις. Τρίτον, η στέρηση και η οικονομική αποδιοργάνωση, μετά από διαδοχικές οικονομικές κρίσεις δημιουργούν μια αίσθηση αποκλεισμού, και ότι το οικονομικό σύστημα δεν λειτουργεί για όλους. Τέλος, η κομματική πίστη, το αίσθημα ισχυρής ευθυγράμμισης με ένα συγκεκριμένο κόμμα, έχει μειωθεί με την πάροδο του χρόνου.

Αυτοί οι παράγοντες σε συνδυασμό μεταξύ τους, οι οποίοι δεν είναι ξένοι για την κυπριακή πραγματικότητα, δίνουν στην πολιτική μια εντελώς διαφορετική προοπτική, και μπορεί να είναι ενδεικτικοί για μεγαλύτερη πολιτική αστάθεια για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, όπου ο συνεχής κύκλος της γέννησης και της αντικατάστασης των κομμάτων θα επιδεινωθεί.

Πολιτικός κατακερματισμός στην Κύπρο

Στην Κύπρο παρατηρούμε τον κατακερματισμό του πολιτικού τοπίου και τη συνακόλουθη άνοδο του εθνικισμού και του λαϊκισμού μετά τις βουλευτικές εκλογές του 2011. Εν όψει των προεδρικών εκλογών του Φεβρουαρίου, παρατηρούμε επίσης μια ποικιλία συμμαχιών όχι πάντα με σαφείς συσχετισμούς ή κοινές επιδιώξεις. Αυτό, σε ένα διχαστικό πλαίσιο στο εσωτερικό, και μια αύξηση των εξωτερικών απειλών σε σχέση με την Τουρκία, όταν ταυτόχρονα, οι προοπτικές για λύση του Κυπριακού προβλήματος βρίσκονται στο χαμηλότερό τους σημείο.

Αν συγκρίνουμε τις τρεις τελευταίες βουλευτικές εκλογές, του 2011, του 2016 και πιο πρόσφατα του 2021, υπάρχουν τρία χαρακτηριστικά που αναδεικνύονται με σαφήνεια: η αύξηση της αποχής, η πτώση των παραδοσιακών κομμάτων και η άνοδος των δεξιών λαϊκιστικών κομμάτων που απηχούν παρόμοιες εξελίξεις στην Ευρώπη γενικότερα. Η αποχή μετρούμενη σε σχέση με το σύνολο των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων, αυξήθηκε από 24% το 2011 σε 36% το 2021. Αυτή ήταν μια αύξηση 50% και αντιπροσώπευε 200 χιλιάδες ψηφοφόρους το 2021.

Δεύτερον, η δημοτικότητα των παραδοσιακών κομμάτων μειώθηκε σημαντικά. Με βάση το σύνολο των έγκυρων ψήφων, ο κεντροδεξιός ΔΗΣΥ έχασε 6.4 ποσοστιαίες μονάδες μεταξύ 2011 και 2021 και το αριστερό ΑΚΕΛ, έχασε 10.3 ποσοστιαίες μονάδες την ίδια περίοδο. Τα κόμματα του κέντρου, κατακερματισμένα μεταξύ τους, αποτελούνταν από το ΔΗΚΟ, την ΔΗΠΑ, την ΕΔΕΚ και τη Συμμαχία Πολιτών που συγχωνεύτηκε στην ΕΔΕΚ το 2021. Οι ψηφοφόροι μετακινήθηκαν μεταξύ αυτών των κομμάτων, αλλά συνολικά η σχετική τους ψήφος ελάχιστα άλλαξε. Αύξηση ψήφων σημείωσαν οι Πράσινοι, το ποσοστό των οποίων αυξήθηκε κατά 2.2 ποσοστιαίες μονάδες στο 4.4%, και η εθνικιστική δεξιά, το ποσοστό των οποίων αυξήθηκε κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες στο 9.1%.

Χρησιμοποιούμε τον όρο εθνικιστική δεξιά για να αναφερθούμε στο ΕΛΑΜ και το κόμμα Αλληλεγγύη, μαζί. Στη συνέχεια, υπάρχει μια ομάδα άλλων μικρότερων κομμάτων, κυρίως νεοσύστατων, κανένα από τα οποία δεν μπήκε στο κοινοβούλιο, τα οποία συγκέντρωσαν συνολικά 12.3% το 2021 και αύξηση 11 ποσοστιαίων μονάδων από το 2011. Η αποδυνάμωση της κομματικής πίστης και η ρευστότητα των ψηφοφόρων,

---

εγγυάται περισσότερες αλλαγές στο πολιτικό τοπίο της χώρας τα επόμενα χρόνια.

Η αποδυνάμωση των δύο μεγαλύτερων κομμάτων, του ΔΗΣΥ και του ΑΚΕΛ, τα οποία ηγήθηκαν των κυβερνήσεων από το 2008, αυτή του Δημήτρη Χριστόφια και δύο φορές αυτή του Νίκου Αναστασιάδη, αποτελεί ψήφο δυσφορίας και δυσπιστίας έναντι του πολιτικού συστήματος. Αυτή είναι η μία διαχωριστική γραμμή. Μια άλλη έχει να κάνει με το Κυπριακό, την υπαρξιακή απειλή που συνιστά και την αδυναμία επίτευξης λύσης.

Η σημασία του κυπριακού προβλήματος

Με βάση τα εκλογικά αποτελέσματα, παρατηρείται μια μετατόπιση της εκλογικής βάσης προς σκληρότερες και απορριπτικές θέσεις για το Κυπριακό. Όλα τα κεντρώα και εθνικιστικά δεξιά κόμματα, και σε μεγάλο βαθμό και οι Πράσινοι, υιοθετούν σκληρές και απορριπτικές θέσεις. Με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, όλα αυτά τα κόμματα αντιτίθενται σε μια διζωνική και δικοινοτική ομοσπονδία ή δίνουν προτεραιότητα σε αυτό που αποκαλούν ευρωπαϊκή λύση και σε ορισμένες περιπτώσεις, αντιτίθενται σε μια ομοσπονδιακή δομή συνολικά. Η εφαρμοσιμότητα αυτών των θέσεων είναι αμφισβητούμενη. Το αποτέλεσμα είναι μια σειρά από ενδιάμεσες ιδέες, με έμφαση σε μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης ή άλλα σχήματα, τα οποία καθιστούν μια λύση πιο δυσπρόσιτη και δυστυχώς αποτυγχάνουν να παρεμποδίσουν την επιδείνωση της υφιστάμενης κατάστασης.

Συμπερασματικά

Στην εσωτερική πολιτική των προηγμένων φιλελεύθερων δημοκρατιών παρατηρείται μια άνοδος των δεξιών λαϊκίστικων κομμάτων, ιδίως μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008-09. Τα πολιτικά τοπία γίνονται πιο ασταθή και πιο ρευστά και τα παραδοσιακά κόμματα χάνουν τον έλεγχο των ψηφοφόρων τους. Αυτές οι τάσεις είναι ενδεχομένως μακροπρόθεσμες και όχι απαραίτητα παροδικές. Οδηγούνται δε, από τέσσερις κύριους παράγοντες. Πρώτον, τη δυσπιστία και την αποσύνδεση μεταξύ των ψηφοφόρων και των πολιτικών ελίτ. Δεύτερον, τις αυξανόμενες ανησυχίες από την επιτάχυνση των μεταναστευτικών τάσεων, ιδίως στην Ευρώπη και την Αμερική. Τρίτον, την παγκοσμιοποίηση και την οικονομική αποδιοργάνωση και ο αποκλεισμός μετά από διαδοχικές οικονομικές κρίσεις, που άλλαξαν δυσμενώς την κατανομή του εισοδήματος και του πλούτου για μεγάλα τμήματα του πληθυσμού. Τέταρτον, την αποδυνάμωση της κομματικής πίστης που μπορεί να είναι το αποκορύφωμα όλων των παραπάνω. Η κυπριακή πολιτική σκηνή δεν είναι ξένη προς αυτές τις τάσεις, αλλά ο τρόπος με τον οποίο διαδραματίζονται μπορεί να είναι διαφορετικός λόγω δύο βασικών χαρακτηριστικών. Την κυρίαρχη ανησυχία για το Κυπριακό και την αποτυχία εξεύρεσης

λύσης με διαπραγματεύσεις που θα εγγυάται την ειρήνη και την ασφάλεια. Αυτό τείνει να υποβαθμίζει θέματα όπως η οικονομία, η διαφθορά και η λειτουργία των θεσμών. Το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι η κυριαρχία της προσφοράς στην πολιτική, δηλαδή των ίδιων των κομμάτων και των ηγετών τους, και των πελατειακών σχέσεων που καλλιεργούν με τους ψηφοφόρους τους. Αυτό τείνει να κάνει το κομματικό σύστημα πιο ανθεκτικό, και να περιορίζει την κινητικότητα των ψηφοφόρων με την πάροδο του χρόνου. Ωστόσο, μπορεί τώρα να βρισκόμαστε στο τέλος αυτής της εποχής.

*Ο Ιωάννης Τιρκίδης είναι Διευθυντής Οικονομικών Ερευνών στην Τράπεζα Κύπρου και Πρόεδρος της Εταιρείας Κυπριακών Οικονομικών Μελετών (Cyprus Economic Society). Οι απόψεις που εκφράζονται είναι προσωπικές.